

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (ceturtā palāta)

2023. gada 12. janvārī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – Direktīva 93/13/EEK – Starp advokātu un patērētāju noslēgts līgums par juridisko pakalpojumu sniegšanu – 4. panta 2. punkts – Līguma noteikumu negodīguma vērtējums – Noteikumu, kas attiecas uz līguma galveno priekšmetu, izslēgšana – Noteikums, kas paredz advokāta honorāra samaksu atbilstoši stundas likmes principam – 6. panta 1. punkts – Valsts tiesas pilnvaras par “negodīgu” atzīta noteikuma gadījumā

Lietā C-395/21

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Lietuvos Aukščiausioji Teismas* (Lietuvas Augstākā tiesa) iesniegusi ar 2021. gada 23. jūnija lēmumu un kas Tiesā reģistrēts 2021. gada 28. jūnijā, tiesvedībā

D.V.

pret

M.A.,

TIESA (ceturtā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs K. Likurgs [*C. Lycourgos*], tiesneši L. S. Rosi [*L. S. Rossi*], Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*], S. Rodins [*S. Rodin*] un O. Spinjana-Matei [*O. Spineanu-Matei*] (referente),

ģenerāladvokāts: M. Špunars [*M. Szpunar*],

sekretārs: A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko snieguši:

- D.V. vārdā – *A. Kakoškina*, advokāte,
- Lietuvas valdības vārdā – *K. Dieninis*, *S. Grigonis* un *V. Kazlauskaitė-Švenčionienė*, pārstāvji,
- Vācijas valdības vārdā – *J. Möller*, *U. Bartl* un *M. Hellmann*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – lietuviešu.

– Eiropas Komisijas vārdā – *J. Jokubauskaitė* un *N. Ruiz García*, pārstāvji,
noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2022. gada 22. septembra tiesas sēdē,
pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.), kas grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/83/ES (2011. gada 25. oktobris) (OV 2011, L 304, 64. lpp.) (turpmāk tekstā – “Direktīva 93/13”), 3. panta 1. punktu, 4. panta 2. punktu, 6. panta 1. punktu un 7. panta 1. punktu.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp D.V., advokāti, un M.A., viņas klientu.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

- 3 Saskaņā ar Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktu:
“Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.”
- 4 Šīs direktīvas 4. pantā ir noteikts:
“1. Neskarot 7. pantu, līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs.
2. Noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, ne arī ar cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā.”
- 5 Saskaņā ar minētās direktīvas 5. pantu:
“Līgumos, kuros visi vai atsevišķi patērētājam piedāvāti noteikumi ir rakstveidā, šiem noteikumiem vienmēr jābūt sastādītiem vienkāršā, skaidri saprotamā valodā. [..]”
- 6 Šīs pašas direktīvas 6. panta 1. punktā ir noteikts:
“Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums ar tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem.”

7 Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktā ir paredzēts:

“Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos.”

8 Šis direktīvas 8. pants ir izteikts šādā redakcijā:

“Dalībvalstis var ieviest vai saglabāt stingrākus [LESD] atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas šī direktīva, lai nodrošinātu augstāku patērētāja aizsardzības līmeni.”

Lietuvas tiesības

Civilkodekss

9 Ar 2000. gada 18. jūlija *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas Nr. VIII-1864* (Likums Nr. VIII-1864 par Lietuvas Civilkodeksa apstiprināšanu, spēkā stāšanos un īstenošanu; *Žin.*, 2000, Nr. 74-2262), redakcijā, kas piemērojama pamatlietā (turpmāk tekstā – “Civilkodekss”), 6.228.⁴ pantu “Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos” valsts tiesībās tiek transponēta Direktīva 93/13. Saskaņā ar šo pantu:

“[..]

2. Par negodīgiem tiek atzīti noteikumi patērētāju līgumos, kurus puses nav individuāli apspriedušas un ar kuriem pušu tiesību un pienākumu līdzsvars faktiski ir ticis apdraudēts, kaitējot patērētājam, labticības prasības pārkāpuma dēļ.

[..]

6. Visiem patērētāju līguma rakstveida noteikumiem jābūt sagatavotiem vienkāršā un skaidri saprotamā valodā. Šai prasībai neatbilstoši noteikumi tiek uzskatīti par negodīgiem.

7. Noteikumus, kas apraksta patērētāju līguma priekšmetu, kā arī noteikumus, kas saistīti ar pārdotās preces vai sniegtā pakalpojuma atbilstību un tās cenu, nevar vērtēt, ņemot vērā negodīgo raksturu, ja vien šie noteikumi ir sagatavoti vienkāršā un skaidri saprotamā valodā.

8. Ja tiesa atzīst līguma noteikumu (noteikumus) par negodīgu (negodīgiem), šis noteikums (šie noteikumi) nav spēkā no līguma noslēgšanas brīža, bet atlikušie līguma noteikumi paliek saistoši līgumslēdzējām pusēm, ja ir iespējams turpināt līguma izpildi pēc negodīgu noteikumu atcelšanas.”

Likums Nr. IX-2066, Advokatūras likums

10 2004. gada 18. marta *Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas Nr. IX-2066* (Likums Nr. IX-2066, Advokatūras likums; *Žin.*, 2004, Nr. 50-1632) 50. pantā “Atlīdzība par advokāta sniegtajiem juridiskajiem pakalpojumiem” ir noteikts:

“1. Klienti maksā advokātam līgumā noteiktu honorāru par juridiskajiem pakalpojumiem, kas sniegti saskaņā ar līgumu.

[..]

3. Lai noteiktu advokātam maksājamā honorāra apmēru par juridiskajiem pakalpojumiem, ir jāņem vērā lietas sarežģītība, advokāta kvalifikācija un pieredze, klienta finansiālais stāvoklis, kā arī citi atbilstoši apstākļi.”

2004. gada 2. aprīļa rīkojums

- 11 2004. gada 2. aprīļa *Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-85 “Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio patvirtinimo”* (Lietuvos Republikas tieslietu ministra Rīkojums Nr. 1R-85, ar kuru apstiprināti ieteikumi par advokātu vai advokātu stažieru sniegtās juridiskās palīdzības (pakalpojumu sniegšana) civillietās atlīdzības maksimālo apmēru; *Žin.*, 2004, Nr. 54-1845), redakcijā, kas piemērojama, sākot no 2015. gada 20. marta (turpmāk tekstā – “2004. gada 2. aprīļa rīkojums”), ir noteikti ieteikumi par advokātu vai advokātu stažieru sniegto juridisko pakalpojumu civillietās maksimālo apmēru. Šos ieteikumus 2004. gada 26. martā apstiprināja Lietuvas Advokatūras kolēģija, un tie ir pamats, lai varētu piemērot Civilprocesa kodeksa noteikumus par tiesāšanās izdevumu noteikšanu.

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

- 12 M.A. kā patērētājs laikposmā no 2018. gada 11. aprīļa līdz 29. augustam ar advokātu D.V. noslēdza piecus līgumus par juridisko pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību, proti, 2018. gada 11. aprīlī tika noslēgti divi līgumi civillietās par attiecīgi kopīpašumu, kā arī nepilngadīgu bērnu dzīvesvietu, saskarsmes tiesību un uzturlīdzekļu apmēra noteikšanu, 2018. gada 12. aprīlī un 8. maijā tika noslēgti divi līgumi par M.A. pārstāvēšanu Kauņas (Lietuva) policijas iecirknī un prokuratūrā un 2018. gada 29. augustā tika noslēgts līgums par M.A. interešu aizstāvību laulības šķiršanas procesā.
- 13 Saskaņā ar katra šī līguma 1. pantu advokāts apņēmās mutiski un/vai rakstveidā sniegt juridiskas konsultācijas, sagatavot juridisko dokumentu projektus, veikt dokumentu juridisko izpēti un pārstāvēt klientu dažādās iestādēs, veicot ar to saistītās darbības.
- 14 Katrā no minētajiem līgumiem honorāri bija noteikti 100 EUR apmērā “par katru klienta konsultēšanai vai juridisko pakalpojumu sniegšanai veltīto stundu” (turpmāk tekstā – “noteikums par cenu”). Līgumos bija noteikts, ka “daļa no norādītajiem honorāriem [...] jāsamaksā nekavējoties pēc tam, kad advokāts bija iesniedzis rēķinu par juridiskajiem pakalpojumiem, ņemot vērā sniegto konsultāciju vai juridisko pakalpojumu stundas” (turpmāk tekstā – “noteikums par norēķinu kārtību”).
- 15 Turklāt M.A. priekšapmaksā samaksāja honorārus par kopējo summu 5600 EUR.
- 16 D.V. laikposmā no 2018. gada aprīļa līdz decembrim, kā arī no 2019. gada janvāra līdz martam sniedza juridiskos pakalpojumus un izrakstīja rēķinus par visiem 2019. gada 21. un 26. martā sniegtajiem pakalpojumiem.

- 17 Tā kā D.V. nebija saņēmusi visus prasītos honorārus, tā 2019. gada 10. aprīlī *Kauno apylinkės teismas* (Kauņas rajona tiesa, Lietuva) cēla prasību, lūdzot piespriest M.A. samaksāt 9900 EUR par sniegtajiem juridiskajiem pakalpojumiem un 194,30 EUR par izdevumiem, kas radušies saistībā ar līgumu izpildi, pieskaitot gada procentus apmērā līdz 5 % no maksājamās summas, tos aprēķinot no prasības celšanas dienas līdz sprieduma izpildei.
- 18 Ar 2020. gada 5. marta lēmumu minētā tiesa daļēji apmierināja D.V. pieteikumu. Tā uzskatīja, ka atbilstoši noslēgtajiem līgumiem ir tikuši sniegti juridiskie pakalpojumi par kopējo summu 12 900 EUR. Tomēr tā nosprieda, ka noteikumi par visu piecu līgumu cenu ir negodīgi, un divreiz samazināja prasītos honorārus, nosakot tos 6450 EUR apmērā. Līdz ar to *Kauno apylinkės teismas* (Kauņas rajona tiesa) piesprieda M.A. samaksāt 1044,33 EUR, ņemot vērā jau samaksāto summu, kurai pieskaitīti gada procenti ar likmi 5 % apmērā, kas aprēķināti no prasības celšanas līdz sprieduma izpildei, un 12 EUR par tiesāšanās izdevumiem. D.V. tika piespriests izmaksāt M.A. 360 EUR par tiesāšanās izdevumiem.
- 19 D.V. 2020. gada 30. aprīlī iesniegtā apelācijas sūdzība par šo nolēmumu tika noraidīta ar *Kauno apygardos teismas* (Kauņas apgabaltiesa, Lietuva) 2020. gada 15. jūnija rīkojumu.
- 20 2020. gada 10. septembrī D.V. par šo rīkojumu iesniedza kasācijas sūdzību iesniedzējtiesā – *Lietuvos Aukščiausiasis Teismas* (Lietuvas Augstākā tiesa).
- 21 Šī tiesa būtībā vēlas noskaidrot divas problēmas, no kurām pirmā ir par noteikumu, kuri attiecas uz līgumu par juridisko pakalpojumu sniegšanu galveno priekšmetu pārskatāmības prasību un otrā – uz noteikuma par šo pakalpojumu cenu negodīguma atzīšanas sekām.
- 22 Attiecībā uz pirmo no šīm problēmām minētā tiesa izvērtē, pirmkārt, vai uz noteikumu juridisko pakalpojumu līgumā, par kuru nav notikusi atsevišķa apspriešanās un kurš attiecas uz šo pakalpojumu cenu un tā aprēķināšanas kārtību, kāds ir noteikums par cenu, attiecas Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts.
- 23 Uzskatot, ka tas tā ir, iesniedzējtiesa, otrkārt, šaubās par pārskatāmības prasību, kas noteikumam par līguma galveno priekšmetu ir jāizpilda, lai izvairītos no tā negodīguma izvērtējuma. Šajā ziņā minētā tiesa apgalvo, ka, lai gan noteikums par cenu no gramatikas viedokļa ir skaidri formulēts, var apšaubīt, vai tas ir saprotams, jo vidusmēra patērētājs nevar saprast tā ekonomiskās sekas, pat ņemot vērā citus attiecīgo līgumu noteikumus, proti, noteikumu par norēķinu kārtību, kurā nav paredzēts ne tas, ka advokāts iesniedz ziņojumus par sniegtajiem pakalpojumiem, ne to noregulējuma periodiskums.
- 24 Minētā tiesa atgādina, kā tas izriet no Tiesas judikatūras, ka pirms līguma noslēgšanas informācija par tā noteikumiem un šī līguma parakstīšanas sekām patērētājam ir ļoti svarīga, jo tieši uz šādas informācijas pamata tas izlems, vai viņš vēlas uzņemties komersanta jau iepriekš formulētās saistības (spriedums, 2013. gada 21. marts, *RWE Vertrieb*, C-92/11, EU:C:2013:180, 44. punkts).
- 25 Atzīstot pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo raksturu un grūtības paredzēt nepieciešamo stundu skaitu juridisko pakalpojumu sniegšanai, iesniedzējtiesa jautā, vai ir saprātīgi prasīt, lai komersants norādītu indikatīvu cenu par šiem pakalpojumiem, un vai šai informācijai būtu jābūt ietvertai šādos līgumos. Tā arī uzdod jautājumu, vai informācijas, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas, neesamība varēja tikt kompensēta minēto līgumu izpildes laikā un vai apstākļi, ka cena kļūst skaidra tikai pēc advokāta nodrošinātās pārstāvības noteiktā lietā, šajā analizē varētu būt noderīgs elements.

- 26 Attiecībā uz otro no šīm problēmām minētā tiesa precizē, ka Civill kodeksa 6.228.⁴ panta 6. punktā ir nodrošināta augstāka aizsardzība nekā tā, kas garantēta Direktīvā 93/13, jo līguma noteikuma pārskatāmības neesamība ir pietiekama, lai to atzītu par negodīgu, neveicot tās pārbaudi saskaņā ar šīs direktīvas 3. panta 1. punktu. Līdz ar to minētā tiesa vēlas noskaidrot, kādas sekas Savienības tiesībās ir paredzētas negodīga noteikuma atzīšanas gadījumā.
- 27 Šajā ziņā iesniedzējtiesa apgalvo, ka noteikuma par cenu atzīšanai par spēkā neesošu būtu jāizraisa līgumu par juridisko pakalpojumu sniegšanu spēkā neesamība un situācijas atjaunošana, kādā patērētājs būtu atradies, ja šie noteikumi nekad nebūtu pastāvējuši. Tomēr šajā gadījumā tas izraisītu nepamatotu patērētāja iedzīvošanos un netaisnīgu situāciju attiecībā pret komersantu, kurš šos pakalpojumus ir sniedzis pilnībā. Turklāt šī tiesa jautā, vai iespējamā minēto pakalpojumu tarifa samazināšana neapdraudētu Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktā paredzēto preventīvo iedarbību.
- 28 Šādos apstākļos *Lietuvos Aukščiausioji Teismas* (Lietuvas Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:
- “1) Vai Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka jēdziens “līguma galvenais priekšmets” ietver noteikumu – attiecībā uz kuru nav notikusi individuāla vienošanās un kurš ir iekļauts starp uzņēmēju (advokāti) un patērētāju noslēgtajā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu attiecībā uz izmaksām un veidu, kādā tās tiek aprēķinātas?
 - 2) Vai Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā ietvertā atsauce uz līguma noteikuma skaidrību un saprotamību ir jāinterpretē tādējādi, ka līguma noteikumā, kas attiecas uz izmaksām (kurā ir noteiktas izmaksas par pakalpojumiem, kas faktiski sniegti, pamatojoties uz stundas likmi), pietiek ar advokātei izmaksājamās stundas honorāra summas precizēšanu?
 - 3) Ja atbilde uz otro jautājumu ir noliedzoša: vai pārskatāmības prasība ir jāinterpretē tādējādi, ka tā ietver advokātes pienākumu līgumā norādīt pakalpojumu izmaksas, kuru specifiskie tarifi var tikt skaidri noteikti un iepriekš precizēti, vai arī ir jāparedz indikatīvas pakalpojumu izmaksas (provizorisko pakalpojumu paredzamās izmaksas), ja nav iespējams paredzēt konkrētu darbību skaitu (vai to ilgumu) un atlīdzību par tām līguma noslēgšanas laikā, un iespējamus riskus, kas rada izmaksu palielināšanos vai samazināšanos? Vai, pārbaudot līguma noteikuma par izmaksām atbilstību pārskatāmības prasībai, ir nozīme tam, vai informācija par juridisko pakalpojumu izmaksām un veidu, kādā tās tiek aprēķinātas, patērētājam tiek sniegta ar jebkādiem atbilstošiem līdzekļiem vai arī tā ir izklāstīta pašā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu? Vai informācijas trūkums pirms līguma noslēgšanas stadijā var tikt kompensēts ar informāciju, kas sniegta līguma izpildes laikā? Vai līguma noteikuma atbilstības pārskatāmības prasībai izvērtēšanu ietekmē tas, ka sniegto juridisko pakalpojumu galīgās izmaksas kļūst skaidras tikai pēc tam, kad ir beigusies to sniegšana? Vai, pārbaudot līguma noteikuma par izmaksām atbilstību pārskatāmības prasībai, nozīme ir tam, ka līgumā nav paredzētas periodiskas advokātes atskaites par sniegtajiem pakalpojumiem vai periodiska rēķinu uzrādīšana patērētājam, kas ļautu patērētājam laikus pieņemt lēmumu par atteikšanos no juridiskajiem pakalpojumiem vai grozīt līguma cenu?
 - 4) Ja valsts tiesa nolēmj, ka līguma noteikums, ar kuru tiek noteiktas izmaksas par pakalpojumiem, kas faktiski sniegti, pamatojoties uz stundas likmi, nav formulēts vienkārši, skaidri saprotamā valodā, kā tas ir pieprasīts Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā, vai tai ir jāpārbauda, vai šis noteikums ir negodīgs šīs direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē (t.i., izvērtējot līguma noteikumu iespējamo negodīgumu, ir jāpārbauda, vai šis noteikums rada

“ievērojamu nelīdzsvarotību” pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam?) vai, neraugoties uz minēto, ņemot vērā faktu, ka šis noteikums attiecas uz būtisku līguma informāciju, vai tas vien, ka noteikums attiecībā uz izmaksām nav pārredzams, ir pietiekami, lai to atzītu par negodīgu?

- 5) Vai tas, ka līgums par juridisko pakalpojumu sniegšanu nav saistošs, kā tas ir norādīts Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā, ja līguma noteikums par izmaksām ir atzīts par negodīgu, nozīmē, ka ir jāatjauno situācija, kādā patērētājs atrastos, ja nebūtu noteikuma, kura negodīgums ir ticis konstatēts? Vai šādas situācijas atjaunošana nozīmētu, ka patērētājam nav pienākuma samaksāt par jau sniegtajiem pakalpojumiem?
- 6) Ja līguma par pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību raksturs nozīmē, ka nav iespējams atjaunot situāciju, kādā patērētājs atrastos, ja nebūtu noteikuma, kas tika atzīts par negodīgu (pakalpojumi jau tika sniegti), vai honorāru noteikšana par advokāta sniegtajiem pakalpojumiem būtu pretrunā Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkta mērķim? Ja atbilde uz šo jautājumu ir noliedzoša: vai patiesais līdzsvars, kādā tiek atjaunota līgumslēdzēju pušu vienlīdzība, ir sasniedzams: i) ja advokāts saņemtu honorāru par sniegtajiem pakalpojumiem atbilstoši līgumā paredzētajai stundas likmei; ii) ja advokāts saņemtu honorāru minimālā apmērā par juridisko pakalpojumu sniegšanu (piemēram, tādu, kas norādīta valsts tiesību aktā, proti, ieteikumos par advokātu sniegtās palīdzības maksimālo atlīdzības apmēru); iii) ja advokāts saņemtu tiesas noteiktu samērīgu honorāru par [sniegtajiem] pakalpojumiem, ņemot vērā lietas sarežģītību, advokāta kvalifikāciju un pieredzi, klienta finansiālo stāvokli un citus atbilstošus apstākļus?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

- 29 Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka “līguma galvenajā priekšmetā” šīs tiesību normas izpratnē ietilpst noteikums, kas ir iekļauts starp advokātu un patērētāju noslēgtajā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu, par kuru nav notikusi atsevišķa apspriešanās un kurā ir noteikta cena par sniegtajiem pakalpojumiem atbilstoši stundas tarifa principam.
- 30 Šajā ziņā jāatgādina, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā ir paredzēts izņēmums no negodīgo noteikumu kontroles mehānisma, kas ir paredzēts ar šo direktīvu ieviestās patērētāju tiesību aizsardzības sistēmas ietvaros, un ka līdz ar to šī tiesību norma ir jāinterpretē šauri. Turklāt minētajā tiesību normā ietvertais jēdziens “līguma galvenais priekšmets” parasti visā Eiropas Savienībā ir interpretējams autonomi un vienveidīgi, ņemot vērā šīs normas kontekstu un attiecīgā tiesiskā regulējuma mērķi (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 20. septembris, *Andriuc* u.c., C-186/16, EU:C:2017:703, 34. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 31 Saistībā ar līguma noteikumu kategoriju, kas ietilpst jēdzienā “līguma galvenais priekšmets” Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta izpratnē, Tiesa ir nospriedusi, ka šie noteikumi ir jāsaprot kā tādi, kuros ir noteikti šī līguma pamatpakalpojumi un kuri kā tādi to raksturo. Turpretī noteikumi, kuriem ir papildraksturs attiecībā pret noteikumiem, kas definē līgumisko attiecību pašu būtību, nevar ietilpt minētajā jēdzienā “līguma galvenais priekšmets” (skat. it īpaši

spriedumus, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c., C-186/16, EU:C:2017:703, 35. un 36. punkts, kā arī 2022. gada 22. septembris, *Vicente* (Prasība par advokāta honorāru samaksu), C-335/21, EU:C:2022:720, 78. punkts).

- 32 Šajā gadījumā noteikums par cenu attiecas uz atlīdzību par juridiskajiem pakalpojumiem, kas noteikta saskaņā ar stundas likmi. Šāds noteikums, kas nosaka pilnvarotāja pienākumu samaksāt advokāta honorārus un norāda to tarifu, ir viens no noteikumiem, kurš definē līgumisko attiecību pašu būtību, jo tieši šīm attiecībām ir raksturīga juridisko pakalpojumu sniegšana par atlīdzību. Tādējādi tas ietilpst jēdzienā “līguma galvenais priekšmets” Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta izpratnē. Tā vērtējums turklāt var attiekties uz “cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem” šīs tiesību normas izpratnē.
- 33 Šī interpretācija ir spēkā neatkarīgi no tā, ko iesniedzējtiesa ir norādījusi savā pirmajā prejudiciālajā jautājumā, proti, ka par minēto noteikumu nav notikusi atsevišķa apspriešanās. Ja līguma noteikums ir daļa no noteikumiem, kas definē līgumisko attiecību pašu būtību, tas tā ir gan gadījumā, kad par šo noteikumu ir notikusi atsevišķa apspriešanās, gan arī gadījumā, kad šāda apspriešanās nav notikusi.
- 34 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šī tiesību norma ietver noteikumu, kas ir iekļauts starp advokātu un patērētāju noslēgtajā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu, kurā ir noteikta sniegto pakalpojumu cena atbilstoši stundas tarifa principam.

Par otro un trešo jautājumu

- 35 Ar otro un trešo jautājumu, kuri ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka noteikums, kas ir iekļauts starp advokātu un patērētāju noslēgtajā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu, kurā šo pakalpojumu cena ir noteikta atbilstoši stundas tarifa principam un nav iekļauti citi precizējumi vai informācija, izņemot piemēroto stundas likmi, atbilst prasībai par formulējumu vienkāršā, skaidri saprotamā valodā šīs tiesību normas izpratnē. Noliedzošas atbildes gadījumā iesniedzējtiesa jautā, kāda informācija ir jāsniedz patērētājam situācijā, kad izrādās neiespējami paredzēt faktisko stundu skaitu, kas vajadzīgas, lai sniegtu pakalpojumus, kuri ir šī līguma priekšmets, un vai šādas informācijas neesamība attiecībās pirms līguma noslēgšanas var tikt kompensēta minētā līguma izpildes laikā.
- 36 Pirmkārt, attiecībā uz prasības par līguma noteikumu pārskatāmību piemērojamību, kāda tā izriet no Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta, Tiesa ir uzsvērusi, ka šī prasība, kas ir ietverta arī šīs direktīvas 5. pantā, nevar tikt attiecināta vienīgi uz šo noteikumu saprotamību no formālā un gramatiskā viedokļa, bet – gluži pretēji – tā kā ar minēto direktīvu ieviestā aizsardzības sistēma balstās uz domu, ka patērētājs salīdzinājumā ar komersantu ir nelabvēlīgākā situācijā, tostarp attiecībā uz informētības līmeni, šī prasība par formulējumu vienkāršā, skaidri saprotamā valodā un tādējādi arī šajā pašā direktīvā izvirzītā pārskatāmības prasība ir jāsaprot plaši (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 3. marts, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 46. un 50. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).
- 37 Prasība, ka līguma noteikumam ir jābūt formulētam vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, tādējādi ir jāsaprot tā, ka ar to ir saistīts arī pienākums līgumā pārskatāmi izklāstīt, kā konkrēti darbojas mehānisms, uz kuru ir atsauce attiecīgajā noteikumā, kā arī vajadzības gadījumā, kāda ir saistība starp šo mehānismu un mehānismu, kas ir paredzēts citos līguma noteikumos, lai radītu

- patērētājam iespēju, pamatojoties uz konkrētiem un saprotamiem kritērijiem, paredzēt ekonomiskās sekas, kādas viņam izriet no šī noteikuma (spriedumi, 2017. gada 20. septembris, *Andriuc u.c.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 45. punkts, kā arī 2020. gada 16. jūlijs, *Caixabank un Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 un C-259/19, EU:C:2020:578, 67. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).
- 38 Līdz ar to pārbaude par to, vai tāds noteikums kā pamatlietā ir “vienkāršs, skaidri saprotams” Direktīvas 93/13 izpratnē, ir jāveic valsts tiesai, ņemot vērā visus atbilstošos faktiskos apstākļus. Konkrētāk – šai tiesai, ņemot vērā līguma noslēgšanas apstākļus, ir jāpārbauda, vai patērētājam ir paziņoti visi elementi, kuri var ietekmēt viņa saistību apjomu un kuri viņam ļauj novērtēt līguma finansiālās sekas (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 3. marts, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 52. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 39 Otrkārt, attiecībā uz brīdi, kurā šie elementi ir jādara zināmi patērētājam, Tiesa ir nospriedusi, ka informācijas sniegšana par līguma noteikumiem un šī līguma noslēgšanas sekām pirms šāda līguma noslēgšanas patērētājam ir ļoti svarīga. Tieši uz šādas informācijas pamata tas izlems, vai viņš vēlas uzņemties komersanta jau iepriekš formulētās saistības (spriedums, 2020. gada 9. jūlijs, *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 47. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 40 Šajā gadījumā jānorāda, kā precīzē iesniedzējtiesa, ka noteikumā par cenu ir vienīgi norādīts, ka komersanta iekasējamais honorārs sasniedz 100 EUR par katru sniegto juridisko pakalpojumu stundu. Šāds cenu noteikšanas mehānisms neļauj pienācīgi informētam, uzmanīgam un apdomīgam vidusmēra patērētājam novērtēt no šī noteikuma izrietošās finansiālās sekas, proti, kopējo summu, kas ir maksājama par šiem pakalpojumiem, ja komersants nav sniedzis nekādu citu informāciju.
- 41 Protams, ņemot vērā pakalpojumu, par kuriem ir noslēgts līgums par juridisko pakalpojumu sniegšanu, raksturu, komersantam bieži ir grūti vai pat neiespējami līguma noslēgšanas brīdī paredzēt precīzu to stundu skaitu, kas vajadzīgas, lai sniegtu šādus pakalpojumus, un līdz ar to – to faktiskās kopējās izmaksas.
- 42 Turklāt Tiesa ir nospriedusi, ka tas, vai komersants ir ievērojis Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā un 5. pantā paredzēto pārskatāmības prasību, ir jāizvērtē, ņemot vērā elementus, kas bija šī komersanta rīcībā dienā, kad tika noslēgts līgums ar patērētāju (spriedums, 2020. gada 9. jūlijs, *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 49. punkts).
- 43 Tomēr, lai gan no komersanta nevar prasīt, lai tas informētu patērētāju par viņa saistību galīgajām finansiālajām sekām, kuras ir atkarīgas no turpmākiem neparedzamiem un no šī komersanta gribas neatkarīgiem notikumiem, tomēr informācijai, kas viņam ir jāsniedz pirms līguma noslēgšanas, ir jāļauj patērētājam pieņemt lēmumu piesardzīgi un pilnībā apzinoties, pirmkārt, iespēju, ka šādi notikumi varētu rasties, un, otrkārt, sekas, kādas tie var radīt saistībā ar attiecīgo juridisko pakalpojumu sniegšanas ilgumu.
- 44 Šai informācijai, kas var atšķirties atkarībā, pirmkārt, no juridisko pakalpojumu līgumā paredzēto pakalpojumu priekšmeta un rakstura un, otrkārt, no piemērojamiem profesionālajiem un ētikas noteikumiem, ir jāietver norādes, kas ļauj patērētājam novērtēt šo pakalpojumu kopējās aptuvenās izmaksas. Par tādu ir uzskatāms paredzamā vai minimālā stundu skaits, kas vajadzīgas noteikta pakalpojuma sniegšanai, novērtējums vai apņemšanās ar saprātīgiem starplaikiem nosūtīt rēķinus vai periodiskus ziņojumus, kuros ir norādīts nostrādāto stundu skaits. Valsts tiesai, kā atgādināts šī sprieduma 38. punktā, ņemot vērā visus atbilstošos apstākļus, kas saistīti ar šī līguma noslēgšanu,

ir jāizvērtē, vai komersanta sniegtā informācija pirms līguma noslēgšanas ir ļāvusi patērētājam pieņemt savu lēmumu piesardzīgi un pilnībā apzinoties finansiālās sekas, ko rada minētā līguma noslēgšana.

45 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz otro un trešo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka noteikums, kas ir iekļauts starp advokātu un patērētāju noslēgtajā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu, kurā ir noteikta šo pakalpojumu cena atbilstoši stundas tarifa principam, neiekļaujot citus precizējumus vai informāciju, izņemot piemēroto stundas likmi, neatbilst prasībai par formulējumu vienkāršā, skaidri saprotamā valodā šīs tiesību normas izpratnē, ja pirms līguma noslēgšanas patērētājam netiek darīta zināma informācija, kas tam ļauj pieņemt savu lēmumu piesardzīgi un pilnībā apzinoties ekonomiskās sekas, kādas rada šī līguma noslēgšana.

Par ceturto jautājumu

46 Ar ceturto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka noteikums, kas ir iekļauts starp advokātu un patērētāju noslēgtajā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu, kurā ir noteikta šo pakalpojumu cena atbilstoši stundas tarifa principam un kas tādējādi ietilpst šī līguma galvenajā priekšmetā, ir jāuzskata par negodīgu tikai tādēļ, ka tas neatbilst šīs direktīvas 4. panta 2. punktā paredzētajai pārskatāmības prasībai.

47 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka Tiesa attiecībā uz Direktīvas 93/13 5. pantu ir nospriedusi, ka līguma noteikuma pārskatāmais raksturs ir viens no elementiem, kas jāņem vērā, izvērtējot šī noteikuma negodīgumu, un tas ir jāveic valsts tiesai saskaņā ar šīs direktīvas 3. panta 1. punktu. Šī vērtējuma ietvaros minētajai tiesai ir jāizvērtē, ņemot vērā visus lietas apstākļus, pirmkārt, vai, iespējams, nav tikusi ievērota godprātības prasība un, otrkārt, vai nepastāv varbūtēja ievērojama nelīdzsvarotība par sliktu patērētājam šīs pēdējās minētās tiesību normas izpratnē (spriedums, 2019. gada 3. oktobris, *Kiss un CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 49. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

48 Kā izriet no šī sprieduma 36. punktā minētās judikatūras, līguma noteikumu pārskatāmības prasībai saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu un saskaņā ar tās 5. pantu ir vienāda piemērošanas joma (šajā nozīmē skat. arī spriedumu, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 69. punkts). Līdz ar to līguma noteikuma pārskatāmības trūkuma sekas nav jāvērtē atšķirīgi atkarībā no tā, vai tas attiecas uz līguma galveno priekšmetu vai kādu citu tā aspektu.

49 Lai gan no šī sprieduma 47. punktā atgādinātās judikatūras izriet, ka ar patērētāju noslēgta līguma noteikuma negodīguma novērtējums principā ir balstīts uz vispārēju novērtējumu, kurā netiek ņemts vērā vienīgi iespējamais šī noteikuma pārskatāmības trūkums, ir jānorāda, ka dalībvalstis atbilstoši Direktīvas 93/13 8. pantam var nodrošināt augstāku patērētāju aizsardzības līmeni.

50 Šajā gadījumā, kā izriet no iesniedzējtiesas nolēmuma un Lietuvas valdības iesniegtajiem apsvērumiem, Lietuvas Republika ir izvēlējusies nodrošināt augstāku aizsardzības līmeni, jo Civilkodeksa 6.228.⁴ panta 6. punktā ir noteikts, ka noteikumi, kas ir pretrunā pārskatāmības prasībai, tiek uzskatīti par negodīgiem.

51 Ciktāl dalībvalstis savās valsts tiesībās var brīvi paredzēt šādu aizsardzības līmeni, Direktīva 93/13, neprasot, lai ar patērētāju noslēgta līguma noteikuma pārskatāmības neesamība automātiski izraisītu tā negodīguma atzīšanu, neliedz šādām sekām izrietēt no valsts tiesībām.

52 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz ceturto jautājumu jāatbild, ka Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka noteikums, kas ir iekļauts starp advokātu un patērētāju noslēgtajā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu, kurā šo pakalpojumu cena ir noteikta atbilstoši stundas tarifa principam, kas tādējādi ietilpst šī līguma galvenajā priekšmetā, nav jāuzskata par negodīgu tikai tādēļ, ka tas neatbilst šīs direktīvas 4. panta 2. punktā paredzētajai pārskatāmības prasībai, ja vien dalībvalsts, kuras valsts tiesības ir piemērojamas aplūkotajam līgumam, atbilstoši minētās direktīvas 8. pantam nav skaidri paredzējusi, ka “negodīga noteikuma” kvalifikācija izriet vienīgi no šī fakta.

Par piekto un sesto jautājumu

53 Ar piekto un sesto jautājumu, kuri ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja starp advokātu un patērētāju noslēgts līgums par juridisko pakalpojumu sniegšanu nevar turpināt pastāvēt pēc tam, kad ir atcelts par negodīgu atzītais noteikums, kurā pakalpojumu cena ir noteikta atbilstoši stundas tarifa principam, un ja šie pakalpojumi ir sniegti, tie nepieļauj, ka valsts tiesa varētu lemt par to, ka jāatjauno situācija, kādā patērētājs atrastos, ja nebūtu šī noteikuma, pat ja tālab komersants nesaņemtu nekādu atlīdzību par saviem pakalpojumiem, vai aizstāt minēto noteikumu ar kādu valsts tiesību normu, kas attiecas uz advokāta sniegtās palīdzības maksimālo atlīdzības likmi vai tās pašas vērtējumu par atlīdzības apmēru, kādu tā uzskata par samērīgu par šiem pakalpojumiem.

54 Lai atbildētu uz šiem jautājumiem, ir jāatgādina, kā tas izriet no Tiesas judikatūras, ka līgumā ietverta noteikuma negodīguma atzīšanai ir jāļauj atjaunot juridisko un faktisko stāvokli, kāds patērētājam būtu bijis, ja šī negodīgā noteikuma nebūtu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 31. maijs, *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, 34. punkts un tajā minētā judikatūra).

55 Saskaņā ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu valsts tiesām ir jānovērš negodīgu noteikumu piemērošana, lai tie neradītu saistošas sekas patērētājam, ja vien patērētājs pret to neiebilst. Tomēr līgumam principā ir jāturpina pastāvēt bez jebkādiem citiem grozījumiem, izņemot negodīgu noteikumu svītrosanu, ciktāl saskaņā ar valsts tiesību normām šāda līguma pastāvēšana ir juridiski iespējama (spriedums, 2020. gada 25. novembris, *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 29. punkts un tajā minētā judikatūra).

56 Ja starp komersantu un patērētāju noslēgts līgums pēc negodīga noteikuma atcelšanas vairs nevar pastāvēt, Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts neliedz valsts tiesai, piemērojot līgumu tiesību principus, atcelt negodīgo noteikumu un aizstāt to ar dispozitīvu valsts tiesību normu situācijās, kurās negodīgā noteikuma atzīšana par spēkā neesošu liktu tiesai pilnībā atcelt līgumu, kas patērētājam rada īpaši nelabvēlīgas sekas, to sodot (spriedums, 2020. gada 25. novembris, *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 32. punkts un tajā minētā judikatūra).

57 Šajā gadījumā iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, kādas sekas ir iespējamajai noteikuma par cenu negodīguma atzīšanai. Šī tiesa uzskata, pirmkārt, ka pamatlietā aplūkotie līgumi nevar pastāvēt bez šī noteikuma un, otrkārt, ka situācija, kādā patērētājs būtu atradies, ja minētais noteikums nepastāvētu, nevarētu tikt atjaunota, jo viņš ir saņēmis šajos līgumos paredzētos juridiskos pakalpojumus.

- 58 Šajā ziņā jānorāda, kā tas izriet no šī sprieduma 54.–56. punktā minētās judikatūras, ka noteikuma par cenu negodīguma atzīšana uzliek valsts tiesai pienākumu noraidīt tā piemērošanu, ja vien patērētājs pret to neiebilst. Situācijas, kādā patērētājs būtu atradies, ja nebūtu šī noteikuma, atjaunošana principā, tostarp gadījumā, kad pakalpojumi ir sniegti, izpaužas kā atbrīvojums no pienākuma maksāt honorārus, kas noteikti, pamatojoties uz minēto noteikumu.
- 59 Līdz ar to gadījumā, ja iesniedzējtiesa uzskatītu, ka, piemērojot attiecīgās valsts tiesību normas, līgumi nevar turpināt pastāvēt pēc noteikuma par cenu atcelšanas, Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts neliedz tos atzīt par spēkā neesošiem pat tad, ja tas nozīmē, ka komersants par saviem pakalpojumiem nesaņem nekādu atlīdzību.
- 60 Tikai gadījumā, ja līgumu pilnīga atzīšana par spēkā neesošiem radītu patērētājam īpaši nelabvēlīgas sekas, tādējādi viņu sodot, iesniedzējtiesai ir izņēmuma iespēja aizstāt atcelto negodīgo noteikumu ar dispozitīvu tiesību normu vai normu, kas ir piemērojama attiecīgā līguma pušu vienošanās gadījumā.
- 61 Attiecībā uz sekām, kādas pamatlietā aplūkoto līgumu atcelšana varētu radīt patērētājam, ir jānorāda, ka par aizdevuma līgumu Tiesa ir nospriedusi, ka pilnīga atcelšana principā izraisītu to, ka atmaksājamā aizdevuma atlikusī daļa kļūtu tūlītēji atmaksājama apmērā, kas varētu pārsniegt patērētāja finansiālās spējas, un tādējādi varētu izraisīt tam īpaši nelabvēlīgas sekas (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 3. marts, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 63. punkts un tajā minētā judikatūra). Tomēr līguma atcelšanas īpaši nelabvēlīgo raksturu nevar reducēt tikai uz tīri finansiāla rakstura sekām.
- 62 Kā savu secinājumu 74. un 76. punktā norāda ģenerāladvokāts, nav izslēgts, ka līguma par jau sniegtu juridisko pakalpojumu sniegšanu atcelšana varētu radīt patērētājam tiesiskās nedrošības situāciju, it īpaši gadījumā, ja valsts tiesības ļautu komersantam pieprasīt atlīdzību par šiem pakalpojumiem, pamatojoties uz citu pamatojumu nekā atceltais līgums. Turklāt arī atkarībā no piemērojamajām valsts tiesībām līguma spēkā neesamība, iespējams, varētu ietekmēt saskaņā ar šo līgumu veikto darbību spēkā esamību un efektivitāti.
- 63 Līdz ar to, ja, ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, iesniedzējtiesa konstatē, ka aplūkoto līgumu atcelšana kopumā izraisītu īpaši nelabvēlīgas sekas patērētājam, Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts neliedz šai tiesai aizstāt noteikumu par cenu ar dispozitīvu valsts tiesību normu vai normu, kas piemērojama minēto līgumu pušu vienošanās gadījumā. Tomēr ir svarīgi, lai šāda tiesību norma būtu īpaši piemērojama līgumiem, kas noslēgti starp komersantu un patērētāju, un lai tā nebūtu tik vispārīga, ka tās piemērošana būtībā ļautu valsts tiesai, pamatojoties uz savu novērtējumu, noteikt atlīdzību par sniegtajiem pakalpojumiem (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 8. septembris, *D.B.P.* u.c. (Ārvalsts valūtā izteikts hipotekārais kredīts), no C-80/21 līdz C-82/21, EU:C:2022:646, 76. un 77. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).
- 64 Ja iesniedzējtiesas nolēmumā minētais 2004. gada 2. aprīļa rikožums ietver šādu normu, kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai, šis rikožums varētu tikt izmantots, lai aizstātu noteikumu par cenu ar tiesas noteiktu atlīdzību.
- 65 Savukārt iesniedzējtiesa nevar papildināt pamatlietā aplūkotus līgumus ar savu novērtējumu par atlīdzības apmēru, ko tā uzskata par saprātīgu par sniegtajiem pakalpojumiem.

- 66 Kā izriet no Tiesas judikatūras, ja valsts tiesa konstatē negodīga noteikuma spēkā neesamību līgumā, kas noslēgts starp komersantu un patērētāju, šī tiesa nevar papildināt līgumu, pārskatot šā noteikuma saturu (spriedums, 2020. gada 25. novembris, *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 30. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 67 Šajā ziņā Tiesa ir atzinusi – ja valsts tiesa varētu pārskatīt šādā līgumā ietvertu negodīgu noteikumu saturu, šāda iespēja varētu apdraudēt Direktīvas 93/13 7. pantā paredzētā mērķa īstenošanu ilgtermiņā. Šī iespēja likvidētu preventīvo ietekmi, kāda attiecībā uz komersantiem ir vienkāršai šādu negodīgu noteikumu nepiemērošanai patērētājiem, ciktāl tiem joprojām pastāvētu vilinājums izmantot minētos noteikumus, zinot, ka pat tad, ja tie tiktu atzīti par spēkā neesošiem, valsts tiesa tomēr varētu papildināt līgumu vajadzīgajā mērā tā, lai tādējādi nodrošinātu minēto komersantu intereses (spriedums, 2021. gada 18. novembris, *A. S.A.*, C-212/20, EU:C:2021:934, 69. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 68 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz piekto un sesto jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tad, ja starp advokātu un patērētāju noslēgts līgums par juridisko pakalpojumu sniegšanu nevar turpināt pastāvēt pēc tam, kad ir atcelts par negodīgu atzītais noteikums, kurā ir noteikta pakalpojumu cena atbilstoši stundas tarifa principam, un ja šie pakalpojumi ir sniegti, tie neliedz valsts tiesai atjaunot situāciju, kādā patērētājs būtu atradies šī noteikuma neesamības gadījumā, pat ja tādējādi komersants nesāņemtu nekādu atlīdzību par saviem pakalpojumiem. Gadījumā, ja pilnīga līguma atzišana par spēkā neesošu radītu patērētājam īpaši nelabvēlīgas sekas – un tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai –, šīs tiesību normas neliedz valsts tiesai novērst minētā noteikuma spēkā neesamību, aizstājot to ar dispozitīvu valsts tiesību normu vai normu, kas piemērojama minētā līguma pušu vienošanās gadījumā. Savukārt šīs tiesību normas nepieļauj, ka valsts tiesa aizstāj atcelto negodīgo noteikumu ar tiesas vērtējumu par atlīdzības apmēru, kas jāmaksā par minētajiem pakalpojumiem.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 69 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība izriet no tiesvedības, kas notiek iesniedzējtiesā, tāpēc tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (ceturrtā palāta) nospriež:

- 1) Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos, kas grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Direktīvu 2011/83/ES, 4. panta 2. punkts**

ir jāinterpretē tādējādi, ka

šī tiesību norma ietver noteikumu, kas ir iekļauts starp advokātu un patērētāju noslēgtajā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu, kurā ir noteikta sniegto pakalpojumu cena atbilstoši stundas tarifa principam.

- 2) Direktīvas 93/13, kas grozīta ar Direktīvu 2011/83, 4. panta 2. punkts**

ir jāinterpretē tādējādi, ka

noteikums, kas ir iekļauts starp advokātu un patērētāju noslēgtajā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu, kurā ir noteikta šo pakalpojumu cena atbilstoši stundas tarifa principam, neiekļaujot citus precizējumus vai informāciju, izņemot piemēroto stundas likmi, neatbilst prasībai par formulējumu vienkāršā, skaidri saprotamā valodā šīs tiesību normas izpratnē, ja pirms līguma noslēgšanas patērētājam netiek darīta zināma informācija, kas tam ļauj pieņemt savu lēmumu piesardzīgi un pilnībā apzinoties ekonomiskās sekas, kādas rada šī līguma noslēgšana.

3) Direktīvas 93/13, kas grozīta ar Direktīvu 2011/83, 3. panta 1. punkts

ir jāinterpretē tādējādi, ka

noteikums, kas ir iekļauts starp advokātu un patērētāju noslēgtajā līgumā par juridisko pakalpojumu sniegšanu, kurā šo pakalpojumu cena ir noteikta atbilstoši stundas tarifa principam, kas tādējādi ietilpst šī līguma galvenajā priekšmetā, nav jāuzskata par negodīgu tikai tādēļ, ka tas neatbilst šīs direktīvas ar grozījumiem 4. panta 2. punktā paredzētajai pārskatāmības prasībai, ja vien dalībvalsts, kuras valsts tiesības ir piemērojamas aplūkotajam līgumam, atbilstoši minētās direktīvas ar grozījumiem 8. pantam nav skaidri paredzējusi, ka “negodīga noteikuma” kvalifikācija izriet vienīgi no šī fakta.

4) Direktīvas 93/13, kas grozīta ar Direktīvu 2011/83, 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts

ir jāinterpretē tādējādi, ka

tad, ja starp advokātu un patērētāju noslēgts līgums par juridisko pakalpojumu sniegšanu nevar turpināt pastāvēt pēc tam, kad ir atcelts par negodīgu atzītais noteikums, kurā ir noteikta pakalpojumu cena atbilstoši stundas tarifa principam, un ja šie pakalpojumi ir sniegti, tie neliedz valsts tiesai atjaunot situāciju, kādā patērētājs būtu atradies šī noteikuma neesamības gadījumā, pat ja tādējādi komersants nesaņemtu nekādu atlīdzību par saviem pakalpojumiem. Gadījumā, ja pilnīga līguma atzīšana par spēkā neesošu radītu patērētājam īpaši nelabvēlīgas sekas – un tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai –, šīs tiesību normas neliedz valsts tiesai novērst minētā noteikuma spēkā neesamību, aizstājot to ar dispozitīvu valsts tiesību normu vai normu, kas piemērojama minētā līguma pušu vienošanās gadījumā. Savukārt šīs tiesību normas nepieļauj, ka valsts tiesa aizstāj atcelto negodīgo noteikumu ar tiesas vērtējumu par atlīdzības apmēru, kas jāmaksā par minētajiem pakalpojumiem.

[Paraksti]